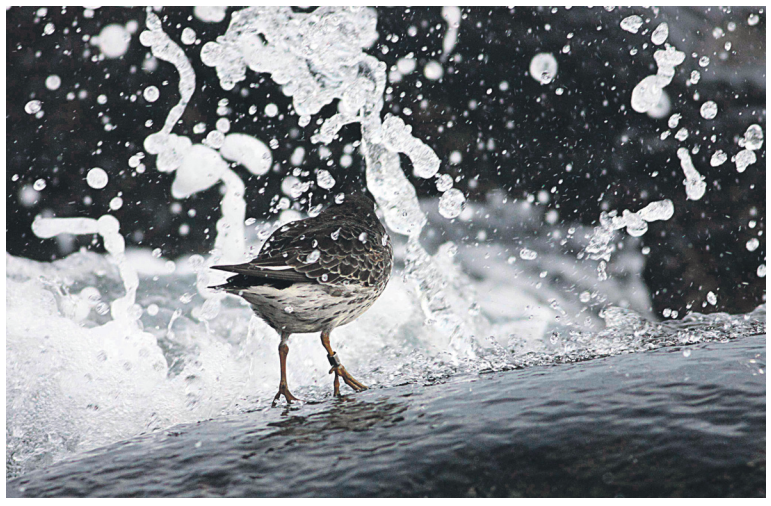

Sprogø i forvandling

Midt i vinterens kulde gik gravemaskinen i gang, og efter få dages arbejde var der skabt et smukt vådområde.

Ringmærkningen af de sortgrå ryler er tilføjet farvede ringe, som gør det muligt at identificere fuglene på afstand. Det har afsløret, at mange af de danske vintergæster stammer fra Svalbard, som ligger 2500 km nord for Danmark og tæt ved Nordpolen.

● Alle kender Sprogø, men mest som et hurtigt kig på turen over Storebæltsbroen. Avisens udsendte besøgte øen midt i vinterkulden

De byggede en bro. Tværs over Storebælt og hen over Sprogø. Min barndoms drømmeø ligger nu forankret til Storebæltsbroen. Tilsyneladende uberørt af alt postyret. For det var store mængder jord, der blev flyttet rundt på dengang for over 10 år siden. Norske granitblokke omkranser i dag jordbunkerne fra denne velsagtens danmarkshistoriens største ingeniørbedrift. Den fjerne ø er blevet et trafikalt knudepunkt i Danmarks midte.

Når man kører over Storebæltsbroen, ses den gamle del af øen mod syd. Langs nordsiden ligger Ny Sprogø, som er et meget større område. Broen har gjort Sprogø fem gange større.

Gammel Sprogø ligner dog sig selv, og meget er, som det altid har været.

Fra fyret peger et kilometerlangt stenrev mod Sjælland. Fjorden indenfor er fyldt med indpumpet sand og ler fra tunnelbyggeriet. I starten var det kviksand, men ligner i dag mere en miniature-udgave af Vadehavet i Sønderjylland. Særlige arter har allerede indfundet sig, og området er det bedste ynglested for terner og vadefugle - i hele Storebælt. Sådan plejede det at være.

Yderst ude overskyller tidevandet det stenede rev. Vandet bringer plankton og smådyr med sig, og det er føde for vores mest ukendte vadefugl, den sortgrå ryle. Det er en ryleart, som yngler ret almindeligt i de lavarktiske egne, og som overvintrer længere mod nord end nogen anden vadefugl.

Det er en meget fåtallig vintergæst i Danmark: Kun måske 500 fugle overvintrer langt ude på de 10-15 fjerneste øer og holme. Både sommer og vinter lever de i menneskefjerne egne. Derfor ved vi heller ikke ret meget om dem.

Der overvintrer ca. 30 sortgrå ryle på den yderste del af Østrevet. Her holder de til hele vinteren. De lever af det plankton, bølgerne skyller ind over stenrevet. Det er ufatteligt, at de kan klare sig herude hvor vejret kan være særdeles barsk.

Nær motorvejen og omtrent ud for det gamle fyrtårn er der i vinter anlagt en fladvandet sø, som forhåbentlig bliver et kommende yngleområde for hættemåger. Det vil skabe et rigt fugleliv tæt ved øens gamle bygninger.

Fakta

Sortgrå ryle, Calidris maritima
Størrelse: 18-23 cm.
Udseende: I vinterdragt skifergrå med lys underside. Velpolstret og næsten kuglerund.
Yngler: I det lavarktiske område fra Canada og østpå til Sibirien. Bestanden tæller ca. ½ million fugle, som overvintrer højt mod nord. Under 1000 når så langt sydpå som til Danmark.
Ringmærkning: De danske vintergæsters yngleområde er ukendt. Men i 2009 blev en fugl fra Sprogø fundet på Svalbard og har afsløret, at en del af vore vintergæster kommer derfra.
På Fyn ses sortgrå ryle jævnligt på Fyns Hoved. Det bedste sted at se den er i den gamle færgehavn på Knudshoved, hvor der ofte står en håndfuld på den sydlige mole (bag DSBs Kursuscenter).
Som andre arktiske fugle er sortgrå ryle meget tillidsfuld. Ofte kan man uforstyrret iagttage den på under 10 meters afstand, hvilket gør den taknemmelig at fotografere.

Sprogø

Grafik: COWI/Gert Ejton

Gennem nogle år har Zoologisk Museum i København sat farveringe på nogle af de sortgrå ryler på Sprogø. Det har givet en masse interessante oplysninger. Mest spændende var det, da en af dem i sommeren 2009 blev fotograferet på Svalbard nær Nordpolen. Det er det første fund, som viser, hvor fuglene har deres yngleområde. Det er dog ikke givet, at alle fuglene kommer fra Svalbard.

Det har også vist sig, at fuglene ind imellem foretager strejftogter til Halskov og Knudshoved. Her søger de føde på molerne i et par timer, eventuelt over flere dage. De sortgrå ryler er, som andre arktiske dyr, meget lidt sky, og man kan som regel stå på 10 meters afstand og se dem gå uforstyrrede omkring. Derfor er det også meget let at aflæse de farvede ringe, hvis kombination afslører, hvilken fugl det er. Den slags ringmærkning er en fantastisk metode til at studere rylernes træk og adfærd.

På Fyn er der kun ét sted, hvor sortgrå ryle optræder regelmæssigt. Det er i den gamle færgehavn på Knudshoved. På den sydlige mole bag DSB's Kursuscenter ses næsten dagligt en lille flok, som søger føde på de store sten langs molen. Her kan man uforstyrret se fuglene på meget tæt hold.

Den fede natur

Det siger sig selv, at man ikke kan bygge en bro, uden at det påvirker naturen på Sprogø.

Men Sprogø påvirkes også af udviklingen "som sådan" og ændrer umærkeligt form. Det er endnu for tidligt at sige, om klimaforandringer har sat deres spor i sammensætningen af dyr og planter på Sprogø. Derimod er det tydeligt, at Danmark er blevet meget næringsrigt. Forstået på den måde, at vi i årtier har udledt enorme mængder af næringsstoffer til naturen. Alle kender gyllestanken i det åbne land og ved, at der bruges store mængder kunstgødning på markerne.

Næringsstofferne øger landbrugsproduktionen, men næringsstofferne kan også sive gennem drænene og således øge plantevæksten i åer og vandløb. Stofferne kan også blive luftformige (tænk på gyllelugten) og bogstaveligt talt regne ned overalt i landet. Hele Danmark bliver gødet, og det er godt for nogle arter, men skidt for andre. Naturen har et fedmeproblem og ville have godt af at komme på skrump.

Sølvmåger, grågæs og edderfugle drager nytte af den megen næring og er alle gået kraftigt frem på Sprogø. Hvor der før kun var få ynglepar, er der nu flere hundrede par. Sølvmågerne er i broens tid gået frem med over 10 pct. årligt og har nu rundet 700 par. Problemet med sølvmågerne er, at de æder andre fugles æg og unger, og derfor er de fleste terner og vadefugle nu forsvundet fra Sprogø.

Natursyn i forvandling

Naturens "tilstand" er således et resultat af både den direkte og indirekte påvirkning. Men det kan der ændres på. Vi opfatter naturen i vore hoveder og som

Løberliv

Elastikker - helst bredere end disse - er billige, men effekten er heller ikke nær det, YakTrax præsterer i denne vintertid.
Foto: Bjarke Vestesen

YakTrax monteres med et snuptag som en snekæde på løbeskoen, og den står meget fast på underlag med både sne og is.
Foto: Bjarke Vestesen

Snekæder til løbesko

Der er endnu ikke udsigt til tøvejr, så derfor er det som løber stadig svært at stå fast.

Er du med i projekt Løb med Avisen, ved du det fra de seneste ugers mandags-træningsture fra Hunderupskolen. Er du mere øvet løber, ved du også, at denne vinter er mere udfordrende end de seneste mange år.

Når fortove er isbelagte, er det næsten livsfarligt at løbe, for de fleste løbesko er konstrueret med en flad sål.

Der findes også løbesko med dybere riller til mudder og smatværk i skovene, men de dur heller ikke til sne og is.

Men der ér faktisk andre muligheder, for ligesom bilerne skal stå fast i områder med endnu mere sne end det, vi indtil nu har fået denne vinter, så skal løbere det også.

Og selvfølgelig måtte det komme: Snekæder til løbesko.

YakTrax hedder kæderne, der med et snuptag monteres på sålen og op på overdelen af skoen.

Ikke alene sørger de for, at man står fast på vej op eller ned ad et bjerg, hvis man er bjergbestiger, men de får også løbere til at stå fast i især sneen, så man ikke længere skal løbe så forsigtigt, at man kommer til at spænde andre steder i kroppen af frygt for at styrte.

Faktisk kom YakTrax på markedet for mere end 10 år siden, men den danske distributør har ikke mødt den store interesse fra løbebutikkerne på grund af de varme vintre uden sne, vi har haft de seneste år.

Nu er efterspørgslen massiv, og faktisk i sådant et omfang, at distributøren i Hjallese dårligt kan følge med.

Snekæderne findes i to udgaver - til gående og til løbere. Men har man modellen til gående, kan man også godt bruge dem til løb, hvis man husker at ekstra-spænde hen over overskoen, så man ikke taber den undervejs i skoven.

Til gengæld er de ikke til indendørs brug, advarer producenten, men helt ærligt, hvorfor skulle man også have snekæder på løbeskoene, når man er indenfor i varmen?

Det er nok kun amerikanere, der kan finde på at give den slags advarsler for at undgå mulige erstatningssager.

Der findes også et billigere alternativ, men om det er lige så effektivt som YakTrax, må I selv afgøre. Brede elastikker er nemlig ikke kun noget, der kan bruges i køkkenet. De kan også være et våben i kampen mod den hårde vinter, skrev Nordjyske Stiftstidende for nylig.

Her har man nemlig delt 7000 brede elastikker ud til de omkring 3000 nordjyske avis- og reklamebude, så de bedre kan stå fast på isen og i sneen.

Hvert bud har fået to elastikker, som skal anbringes rundt om skoen forrest på foden, så den får et bedre vejgreb.

Og tilbagemeldingerne har ifølge distributionschefen været positive.

Nu er det ikke ham, der har fundet på den - næsten gratis - idé. Den kommer faktisk fra Post Danmark, hvor de bruges af enkelte postbude.

YakTrax kan du finde i flere fynske løbebutikker - elastikkerne i nærmeste supermarked.

Af **Bjarke Vestesen**
bve@fyens.dk

Bjarke Vestesen er journalist på Fyens Stiftstidende og avisens løbende reporter.

Kommende løb

Søndag 14. februar kl. 10: DGI Crossløb serie 2 fra Vestfyns Golf, Krengerupvej, Glamsbjerg. Arrangør: DGI Fyn. www.dgi.dk.
Lørdag 6. marts kl. 11: Slotsløbet i Tranekær. 6 og 12 km. Arrangør: Langeland Cykel & Løb. www.langelands-cykelmotion.dk.
Søndag 7. marts kl. 11: Dalum Hjalleseløbet, 5 og 10 km fra Dalumcentret. Arrangør: Odense Orienteringsklub. www.odense-ok.dk.
Søndag 7. marts kl. 11: Fynske Medier's Etape-Marathon, 8,195 km i Kerteminde. Arrangør: H.C. Andersen Marathon. www.hcamarathon.dk.
Søndag 7. marts kl. 10: DGI Crossløb serie 1 fra Næsbyhallen. Start og mål i Snapind Skoven. Arrangør: DGI Fyn. www.dgi.dk/fyn.

Se hele oversigten over løb på Fyn på www.fyens.dk/loeberliv

fyens.dk
Læs tidligere artikler på www.fyens.dk

Sprogø i forvandling

Fortsat fra side 7

summen af sanseindtryk, erfaringer og viden. Måden at opfatte naturen på kaldes natursyn. Det kan være funktionelt, romantisk, æstetisk, videnskabeligt osv., men er ofte en kombination og handler om vores syn på naturen. Derfor er jægere og naturfredningsfolk ofte uenige, for vort natursyn er lige så forskelligt som politisk opfattelse. Ingen har i princippet ret, intet er rigtigt eller forkert.

Sprogø er underlagt Sund&Bælt, hvis ingeniører stod bag det store byggeri. Jeg kender ikke deres natursyn, men er sikker på, at det især handlede om ingeniørkunst og økonomi.

Hvor naturen dengang måske var en begrænsning, er den i dag noget, som indgår i hele virksomhedens tænkning. Der er ganske enkelt opstået et andet natursyn - et syn, der lægger vægt på at skabe plads til naturen. Sund&Bælt kører nu en række overvågningsprogrammer, hvor udviklingen i dyre- og plantelivet følges nøje. I samarbejde med Zoologisk Museum er der endda iværksat naturvidenskabelige studier, for eksempel af de sortgrå ryler. Men vigtigst af alt, så er der igangsat en aktiv naturpleje, som nu er ved at forme øen lidt mere naturligt, end ingeniørerne magtede.

> **Når foråret bryder en lang vinter, vil Sprogø atter blive grøn. På det meget lille minut, det tager at køre hen over øen, vil man næppe bemærke nogen ændring.**
> Fra artiklen

Nye levesteder

For få uger siden, midt i det værste vintervejr, blev der anlagt en 1500 m2 fladvandet sø med tuer af tagrør. Her er det tanken, at hættemågerne skal anlægge en ynglekoloni til foråret. Det er det første projekt af sin art i Danmark. Hvis det lykkes, vil det være banebrydende for fremtidig sikring af kolonifuglene i det danske kystlandskab.

Når der opstår en sund hættemågekoloni, vil det kunne tiltrække den sjældne split-terne, som tidligere ynglede på Sprogø. Men også mange ande- og vadefugle søger beskyttelse i mylderet af hættemåger. Sådanne kolonier kan tælle over 1000 fugle og er derfor godt beskyttet mod fjender som sølvmåger, krager og rovfugle.

Når foråret bryder en lang vinter, vil Sprogø atter blive grøn. På det meget lille minut, det tager at køre hen over øen, vil man næppe bemærke nogen ændring. Men hvis det lykkes at genskabe en koloni af hættemåger, vil de ynglende kystfugle opnå en bedre balance, hvor der er plads til de mere sårbare arter. Og Sprogø vil igen blive den ypperligste ø i Storebælt.

Tekst og foto: **Lars Hansen**
weekend@fyens.dk